

SZÉKELY-UDVARHELY

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZGAZDASÁGI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
UDVARHELYVÁRMEGYE HIVATALOS LAPJA, AZ UDVARHELYVÁRMEGYEI KÖZSÉGI ÉS KÖRJEGYZŐK EGYLETE ÉS AZ UDVARHELYMEGYEI ÁLTALÁNOS TANÍTÓ-EGYLET HIVATALOS KOZLONYE.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Egész évre 4 frt. Félévre 2 frt. Negyed-
évre 1 frt. Papok-, tanítók- és községi előfizőknek egész évre
8 frt., a tanító-egylet tagjainak, községi és körjegyzőknek 2 frt.
50 kr. — Egy példány ára 8 kr.

Megjelen hetenkint egyszer: vasárnap.

Felétős szerkesztő és kiadó-tulajdonos
B E T E G H P Á L.

Hivatalos hirdetések 100 szóig minden szó 2 kr, azonfelül 1 kr
magánhirdetések □ em.-ként 3 kr, többszöri közlésnél 2 krért
közöltetnek. — Bélyegdíj külön 30 kr. — Nyílt-tér sora 50 kr
Hirdetés és nyílt-tér díja előre fizetendő.

Hirdetéseket e lap részére elfogad minden hirdetési iroda
Hirdetéseket e lap részére elfogad minden hirdetési iroda

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: B E T E G H P Á L könyvnyomdája és könyvkötészete (Kossuth-utca), hova minden e lapot érdeklő közlemények, előfizetések és hirdetések intézendők.
Kéziratok nem adtnak vissza.

T. Olvasóink szives figyelmébe.

Nem teszen elbizakodottá bennünket T. Olvasóinknak — vidéki heti lapnál talán páratlanul nagyszámúban — megnyilatkozott szives pártfogása. Nem hivatalosunk T. Olvasóinknak okosságára sem, melylyel negyedév mulva Négy évet betöltő lapunkról véleményt mondjanak. Üres phrasisták voltak és lesznek az ilyen hivatkozások.

Azok a nemesen érző hölgyek, a közelben és messze távolban különböző hivatásokat betöltő Olvasók és munkatársak, kik ez előtt négy évvel — valljuk be őszintén — reménytelenséggel s némi röstelkedéssel nézték, hogy az ország minden vármegyéjében van Ujság, hol arra való művelt közönség van: — Azok megbecsülték megindult szerény, de e vármegye mindenféle közügyeinek szolgálatában álló lapunkat; megítélték állandóan becses pártfogásukkal.

A „Székely-Udvarhely” megindításához bátorság kellett. A kitartást vármegyénk közönségének és tekintélyes számu közeli és távoli előfizetőink állandó támogatásainak köszönjük.

Hogy uttörők voltunk e vármegyében a lapkiadás terén, főlöleges bizonyítani. Hogy a becsülettel megkezdett ügyet ő-zinte igazsággal, minden magánérdek kizárásával, má-ök kisebbítésének czélzata nélkül — tisztán közérdekből szolgáltuk: fényesen bizonyítja az elmúlt három és háromnegyed év nem kicsinylendő eredménye.

Megkezdett kulturmisszióink folytatására hovatovábbi fejlesztésre legyen szabad m. T. Olvasóink szives pártfogását ezuttal is kikérnünk.

Előfizetési díjak: Egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt. Községek, papok, közs. elöljárók, iparosok és szegényebb gazdák egész évre 3 forintot fizetnek. Közs. és körjegyzők, tanítók 2 frt 50 kr-ért rendelhetik.

Teljes tisztelettel:
a „Székely-Udvarhely” szerkesztősége
és kiadóhivatala.

1848—1898. okt. 16.

Szomorú emlék füzi e naphoz az egész Székelyföldet s köztük első sorban Udvarhely anyavármegyét. 1848. őszén az egész haza veszélyben forgott. Erdélyben 12 várost, 300 falut s ezekben ki tudná összeszámítani hány urilakot pusztítottak el a zsoldos hadak s a felbuj-

T Á R C Z A.

Gyimesig és vissza.

(A „Székely-Udvarhely” eredeti tárczája.)

Somlyónak originalis élezeiről tágkörben ismert professzora imigyen szólott a mult évben Gyimesbe rándult diákjához: No fiuk! Sikuliából jöttetek s Csánglián keresztül most Bogyániában vagytok! S ez a rögtönzött címzés a mily egyszerű és tréfás, ép oly ötletes és igaz. Mert Gyimes a csángók hazája s Romániának határnépét vulgo bogyanoknak nevezik; hogy a népmesei ethnologia tud e róla, azt én nem tudom. Elég az hozzá, hogy a főgymnasium 51 tanulója két és fél nap alatt bejárta ezeket az országokat testi és lelki épülésére, gazdag tapasztalatokkal. Már a mult év végén felmerült a gyimesi kirándulás eszméje; a nyár magánkirándulóinak általános dícsérete csak fokozta mindenünk vágyát s végre a terv szeptemberben, mint a diákjév telezacskós korszakában ténynyé is vált. Október elsőjén délután 3 órakor indult hosszú útjára kilencz ernyős falusi szekéren a diákereg öt tanár vezetése mellett. Az ifjuság hitbéli sugallatát követve, »Veni Sancte«-val fejezte be aznapos diák-miséjét s volt is foganata, mert a korábbi napokon, sőt még az azon délelőtt is zubogó záport verőfényes, szinte tavaszi napfény váltotta fel s ez a kedvező meleg idő híven kitartott, haza is kísért. Az ut Oláh-faluig meglehetősen hosszú volt, szinte négy órát tartott, mert kádics-bethlenfalvi fuvarosaink különben jól tartott páráit meglehetősen elkínosza a hagyma, melyet épen két nappal előbb szállítottak csiki véreink számára a szeredai vásárra. No de azért kirándulás a kirándulás, hogy az embernek és a diáknak joga legyen utközben sietálni is. A Czekend unalmas serpentinjein, hol szekeren, hol gyalog, de mindig élvezve a balzsamos léget s a természet virányainak

tozott értelmelen vadnépek. 1848. okt. 16 án, midőn a vészkiált egyetlen megharsanására, egyetlen hívó szavára különféle lobogók alatt 50—60000 ember sereglett az agyagfalvi réten össze, hogy a viharos időben nemzeti programját megállapítva, táborba szálljon a magyar hazáért.

A rengeteg tábor fölött 10 méter magas állvány volt. Berzenczey László harsány megnyitó beszédét és harci riadóját innen hangoztatta. Szájról-szájra járt az ige a táborban: »É l e t ü n k e t é s v é r ü n k e t v é r e i n k é r t.«

Napokig tartott a tanácskozás, melyben elhatározták a táborba szállást. Negyedik nap már a fő- és altisztválasztás is megtörtént. Vezérek: Dorschner, Dobai hadi szemlét tartottak s a jól szervezkedett székely hadak éjjel 2 órakor elindultak, két hadestre oszolva, Maros-Vásárhely és Fejéregyháza felé.

A székely nemzetnek ez alkalommal is valódi hősi elhatározása méltó például szolgálhat az utódoknak.

Ma ötven esztendeje, hogy e nevezetes gyűlés az agyagfalvi réten megtörtént. Elhangzott a sok ezer vitéz székely ajkáról:

»Esküszöm az élő Istenre, miszerint törvényes királyom V. Ferdinándnak, édes hazámnak, a magyar alkotmánynak s a független felelős miniszteriumnak tántoríthatlan híve leszek; esküszöm, hogy egyedül a magyar felelős független miniszteriumtól függök és hogy az erdélyi General-Commandotól semmiféle rendeletet ezután el nem fogadok. Isten engem úgy segítjen s úgy adjon lelkemnek üdvösséget!«

Az eskü elől nem tértek ki a jelenvolt katonák sem, sőt Dorschner Ferencz és Sombori Sándor határőrvidéki ezredek lehangosabban mondták. Hogy a jelenvoltak a hangoztatott esküt mily híven megtartották, arról szabadságharcunk története tanuskodik.

eszményi haldoklását, hol puskaszó (csak tanár kezében), hol vig dalolás mellett haladtunk s anyyira telített jó kedvvel, hogy kedélyes karavánunk vig dalát élvezendő, a tetőn Luna istenasszony is megjelent, még pedig a verselni szerető diákok iránt való rokonszenyből, udvara teljes fényben. Hogy a váratlanul seuroizott természeti képek volt-e utóhatása, azt, csak a táncz mesterek tudnák megmondani. A két Oláh-falu közti dombtetőn előleges irás szerint egy 100 méteres rakéta ki-, meg szétpukkanásai jelezték a halmi nem, halmi annál kevésbé kész diákuvázió közeledtét. A rakétáuk sustorgása sem mult el szinte veszedelmes eff-ktus nélkül; a haza apró »oszlopai« alaposan megbámulták, a nagyok vivatoltak; de a civilizált fényforráshoz nem szokott négy lábúak veszedelmesen kezdtek színtén ámuló gazdáik nyakát ölelgetni osep-pet sem salonképes pataikkal. És ebben a rögtönzött fényben megjelent nem is anyyira Bankó (habár takarékos), mint inkább a kvártély szelleme Daniel Károly, ki szives volt az ifjuság éjjeli elhelyezését magára vállalni. Meg is történt minden pontossággal és pár pillanat alatt. Hogy a hozott étel kedélyes eltelek-könyvezése és pár pobár fluidum sommás behajtása után krosnyuyel, nagygyal egyaránt kibékült belügy-miniszterium átvette az éj csendes birodalmát s ki ki setett testi fölland tésén segíteni, azt fölös dolog is mondanom.

Kakasszókora aztán, kora hajnalban megszólalt a millenniumi tornajárás viharaitól berekedt trombita gyülekező jele. Csak úgy omlottak a jó melegágya; házak udvaraiból a menni vágyó muzsafiak. Komisz baka sem kelt pontosabban a berukkolás fülhuzó, hát döngető napjaiban. És neki a Nagyerdőnek, megyének e páratlanul szép vadaskertjének. Felhő nem zárta el a napot, köd nem nehezült a fenyőkre, harmat nem szült hideget. A tegnapi kedv újra föléledt s a nap már megjelent a horizont korongján, hogy Luna sápadt arcával bucsut mondjon. Így érkezünk meg az Aljig, az Olt hidjához.

Agyagfalva, Bögöz, Magyaros és Mátisfalva iskolái, élükön az iskolaszékkel, folyó évi április hó 24-én (mint annak idején lapunkban megemlékeztünk) az agyagfalvi réten emlékünnepelet rendeztek. Mozgalmat indítottak arra is, hogy emlékoszlop hirdesse székely véreink történelmi nevezetességü nemzetgyűlésének helyét.

Talán ez is hatással volt arra nézve, hogy az agyagfalvi gyűlés 50-ik évfordulóját kegyelettel készülnek a mai nap megülni. E nevezetes gyűlés évfordulója ma van. »A kolozsvári országos történelmi ereklyemuseum helybeli körének tagjait, kik között Ugron Gáspár honvédegyeleti elnök, Szakács Károly tiszt. tagok, továbbá Hallerkeői gróf Haller János, Kassay F. Ignác, Jakabházy Sámuel, Török Albert dr, Koncz Ármin biz. tagok állanak — felkérte, hogy a muzeum alapszabályai 12. pontjának megfelelően egy majdan felállítandó állandó emlék magvát vessék el, a területet telekkönyvileg a kegyelet számára biztosítsák s a hol egykor a szónokok emelvénye állott, oda élő fákat ültessenek a jövő nemzedék kegyelete számára, az 50 ik évi forduló emlékére addig is mig évek, vagy tán évtizedek mulva oda állandó emlék emelhető lesz.«

Üdvözöljük a muzeum törekvését s örömmel vesszük támogatását a már megindult mozgalom érdekében.

Ismételten szólunk székely véreinkhez.

A mint ez előtt 50 évvel Berzenczey gyujtó szava felvillanyozta s annak hatása alatt itt hagyva övéiket, élet-halál harcra indultak, hallgassák meg hívó szózatunkat jelenben is, gyűjtésük össze filléereiket emlékére a nagy napnak; hirdesse maradandó emlék székely ősiségünk hazafiai lángolását.

Az adományok! a már megalakult szűkebb körü oszlobbizottság pénztárosa Hegyi Zsigmond körjegyző (lakik Agyagfalván, u. p Bögöz) elfogadja és a „Székely-Udvarhely” hasábjain nyilvánosan nyugtázza.

A szekerek csak lassan ereszkedtek, ősi szokás hozza magával, hogy a vályunál nagyot kell inni. Ez alatt feltűnt, hogy a vasuti töltés táján pár somlyói diák ólálkodik, kémselmi akarván, mint háborus idők őrszeme a mi jöttünket. Ebből sejtettük, bár nem tudtuk, hogy Szeredában valami »forr«-ongás készül. Nem is csalódtunk. A vasuti töltés két o'dalán szépen sorakozva találtuk a somlyói főgymnasiumnak gyászba vont nemzeti mellszalagos ifjuságát. A szekerek megállnak, leszállás, tömörülés, a kalapok lekerülnek a fejekről: éneklük a himnust. Majd közre lép egy somlyói diák s szívhöz szóló hangon mond Isten hozott-at az udvarhelyi vándorseregnek, kiknek nevében Embery Árpád tanár válaszol. Aztán következik az ismerkedés konfuziója, indulás példás reudban a város kis templomáig, melyben reudes diákmisét hallgatnak. Főnséges, megható és ünnepi a hang, mely a száznál többet számláló diáknép ajkain égfelé roppan. Aztán gyors léptekkel tart az egész a Csillagba, melynek tagas ebédője 110 terítéssel vár a fiakra. Hármás fogású, pompás borokkal telített, igazi magyaros vendégszeretettel készült és feltálat villásreggeli volt ez. A somlyóiak nevében nagyérdemű igazgatójuk Bándi Vazul s egy diák üdvözölnek; a kirándulók nevében pedig Embery Árpád tanár és Soó Domokos VIII. o. t. mondanak »Isten fizess«-ét. Majd megszólal a cigányzene s kíséri átszelleműten a »hang«-ra kapott diákok hazafias nótáit. Am a vén ingaóra 1/4-11-et mutat, indulni kell. Elöl a banda, aztán a tanárok és ifjak. A zenészó — va-árnap levén — felveszi hátul utcai sleppjét. Így kísérek ki az indulóházhoz, hol a derék átomásfonók izgatott késésünk miatt. Semmi baj, ötven-hatvan emberért várhat pár percet.

Wassylkievitz tanár, ki e nem várt fogadtatás érdekében leginkább buzgólkodott, három somlyói diákkal velünk tart. Beszál a jegyváltó, egy fütty és tus, ének, éljen, kendőlobogás közt kiroboognak Gyimes felé.

(Vége köv.)

Gyászjelentések a legdúsabb választékban, bármely perczen 2 órai idő alatt százanként 2 frt 50 krajczártól, minden további 100 drb 1 frt 80 kr-rtól kezdve a „Székely-Udvarhely” kiadóhivatalában pontosan elkészítettnek.

Udvarhelyvármegye félévi története.

Jakab Gyula alispán terjedelmes félévi jelentéséből eddig közölt szemelvényeinket méltóbb tárgyival, mint a jelentésbe. Közművelődési ügy. azim alá foglalt s népiskoláink jeleni fejlődéséről kedvező képet nyújtó ismertetéssel — aligha befejezhetjük.

Kimutatja a jelentés, hogy a megyében 150 iskola volt működésben, melyek közül állami 25, közs. 45, róm. kath. 33, ev. ref. 24, unitár. 12, ág. ev. 5, gör. kel. 6. A gazdasági irányú kitűzésével az ismétlő-iskolázást sikerült közelebb hozni népünk foglalkozásához. Ilyen iskola az új tanévben megkezdte a tanítást 36. A tanítók száma 244 s így 11 tanítóval a létszám szaporodott. Ezek közül állami 61, közs. 59 és felekezeti 124 van. A tankötelesek létszáma 21,999; fiú: 11,063, leány 10,936; anyanyelv szerint 21239 magyar, 299 német és 461 román. A városi és székelykeresztúri állandó óvodákba beirt 234 kislendén kívül 57 nyári menedékházban 3127 óvóköteles részesült óvasban az összeirt 7920 közül. A népiskoláknak 60,000 frt fenntartási, a tanítóknak 5000 frt ötdéves korpótéki államségély volt kiutalva. — A jelentésnek helybeli és keresztúri intézeteinkre vonatkozó részét közérdeklősége miatt egész terjedelmében közöljük:

Az állami főreáliskolába be volt írva a 8 osztályba 157; a tanévet bevégezte és vizsgálatot tett 150; időközben kilépett 7 tanuló. Érettségi vizsgálatot tett 10 tanuló, mindannyian érettnak nyilatkoztak. Az intézet növendékei közül anyanyelvre nézve volt: magyar 115, német 31, román 3, más nyelvű 1. Vallásra nézve: róm. kath. 50, gör. kath. 4, gör. kel. 3, ev. ref. 29, ág. ev. 49, unitárius 5, izraelita 10. A 157 beirt tanuló közül 65 tanuló az intézettel kapcsolatos internatusban nyert lakást és teljes ellátást, kellő felügyelet mellett. A növendékek egészségi állapota jó volt, semmiféle járványos baj a tanítás menetét nem akadályozta. A tanulók erkölcsi magaviselete ellen semmi panasz nem merült fel, az egészben jó volt. Az évről vizsgálatok folyó évi június 16—29-ike között folytak le.

A róm. kath. főgymnasiumba az 1897—98. tanév végén, június hó folyamán a beirt 248 tanuló közül vizsgálatot tett 238 tanuló, ebből érettségi vizsgálatot tett 27, sikerrel 24. A n. e. közönség a főgymnasium iránt mindig tanúsított jóindulatát ez évben is éreztette az által, hogy az iskolai ünnepélyeket tömegesen látogatta, sőt nemcsak egyes jó tanulókat jutalmazására aránylag szép összeget bocsátottak az igazgatóság rendelkezésére. Az ifjúság magaviselete ugy az intézetben, mint az intézeten kívül kielégítő, az egészségi állapot általában kedvező volt. A tanév folytan fordult ugyan elő pár trachomás és trachomagyanus eset, de ezek dr. Szabady Ferencz intézeti orvos ur gondos kezelése folytán teljesen elmúltak. A főgymnasium ez évben 7000 frt államségélyben részesült a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur intézkedése alapján s ezen összeg a tanári fizetések javítására használtatott fel. A főgymnasium mellett fennálló internatus javára, mely intézet a szegény székely gyermekek tartására létesített, ez évben is tétettek adományok. Elismerés ill. ti e tekintetben a helybeli három pénzüntézet: a Zalagkőcső-Intézet, a Székelyegyleti Első Takarékpénztár és az Udvarhelymegyei Takarékpénztár, melyek ismételtelen jelentékeny összeget nyújtottak az intézet fejlesztésére.

Az ev. ref. kollegiumba be volt iratkozva 220 gymnasiumi és 64 elemi iskolai tanuló, összes népesség tehát 284. Az elemi II. ik osztály megszüntetésével az elemi tanulók száma 25-ai csökkent. Ezen létszámból volt ev. ref. vallású 192, ágostai evangélikus 27, unitárius 18, róm. kath. 16, gör. kath. 1, gör. keleti 8, zsidó 4. Anyanyelv szerint: magyar 240, német 18, román 8. A konviktusba felvételt 155 növendék, még pedig: 83 teljes díjazás mellett, 33-an 20 frtos, 25-ön 40 frtos és 10-en 60 frtos kedvezményben, 4-en ingyenes ellátásban részesültek. Érettségi vizsgát tett 14 tanuló. Működött 9 rendes tanár és más 8 tanerő. Az intézet államségélyt nyert 16000 frtot. Egyéb részletek a kiadva levő értesítőben láthatók.

Az állami felsőleányiskolában a tanítás menetét semmi sem zavarta meg, az egészségi viszonyok kedvezők voltak és így a kiszabott tananyag is kellő időben befejeztetett. A növendékek magaviselete nagyobb panaszra okot nem adott és így szigorúbb eljárást alkalmazni nem kellett. A házasszeretet ápolása céljából iskolai ünnepélyek rendezettek, így április 11-én és május 3-án, ezen ünnepélyek igen szépen sikerültek. Felsőleányiskolánk ez év március 3-án jótékony célú hangversenyyel egybekötött színi előadást rendezett igen szép erkölcsi és anyagi sikerrel. Az előadás tiszta jövedelme 155 frtot tett ki, mely összeget egy, az iskola részére beszerzendő zongora pénzalapjának javára takarékpénztárba helyezték. A már néhány évvel ezelőtt létesített »Szegény tanulók segélykönyvtára«-nak pénzalapja a »Székelyegyleti Első Takarékpénztár« 20 frt és az »Udvarhelymegyei Takarékpénztár« 10 frt adományával gyarapodott. Az iskola évről vizsgálatait június hó 23. és 24. napján tartotta meg, évről ünnepélyt és euekvizsgát pedig ugyanazon hó 26-án. Az 57 beirtakozott tanuló közül vizsgázott 44 rendes és 4 magántanuló. A vizsgálat eredménye kielégítő volt, a mennyiben egy tanuló sem kapott elégtelen osztályzatot és így egyet sem kellett visszaraztatni.

A m. kir. állami kö- és agyagipar szakiskola az 1897—98. tanévvel fennállásának 5-ik évét töltötte be. Beirtakozott az I-ső évfolyamra 13, a II-ik évfolyamra 12, a III-ik évfolyamra 16 és a IV-ik évfolyamra 10, összesen 51 tanuló; ezek közül volt 37 egész osztályos belakó és étkező, 7 fizető belakó és étkező, 2 künlakó és étkező, kimaradt évközben 5 tanuló. Az intézeti helyiségek szűkeket bizonyulván, azok kibővítésére a kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur ó nagyméltósága 20,000 frtot engedélyezett s így ez intézet remélhetőleg már a közeljövőben a még szükséges helyiségekkel is rendelkezni fog. A tanulók előmenetele a lefolyt tanévben általában kielégítő volt. A tantestület a lefolyt tan-

évben 2 rendes szaktanár és két művezetővel szaporodott, kikkel együtt a tanszemélyzet áll: 1 igazgatótanár, 4 rendes, 5 óradó tanár, 3 lelkész és 4 művezetőből. Az 1898. évi fenntartási költség 20,510 frt, ebből személyjárdásokra 10,040 frt, dologi kiadásokra 10,470 frt esik. Ezzel szemben s ugyanazon időre a bevétel 1185 frt.

A sz. keresztúri állami tanítóképző iskolának létszáma volt az 1897—98-ik iskolai évben 87, még pedig: az I-ső osztályban 23, a II-ik osztályban 25, a III. osztályban 21 és a IV. osztályban 18. Vallásfelekezetek szerint: róm. kath. 12, ág. ev. 5, ev. ref. 38, unitárius 82; anyanyelv szerint: magyar 83, német 4; megyei illetőség szerint: udvarhelymegyei 49, háromszék-megyei 16, brassómegyei 2, n.-küüllőmegyei 11, kisküüllőmegyei 2, maros-tordamegyei 3, alsó-fehérmegyei, kolozsmegyei, szabolcsmegyei és barsmegyei 1—1. Evfolytan kilépett 1 és meghalt 1; vizsgálatot tett 85. Tanítóképzésitő oklevelet nyert javítóvizsgálat után 1, és rendes vizsgálat után 18. Az oklevelet szerzett ifjak egyuttal kántorképzésitő vizsgálatot is tettek s képesítve lett róm. kath. kántorságra 3, ág. ev. 2, ev. ref. 8 és unitárius kántorságra 5. A javítóvizsgás már a múlt évben képesítve lett unitárius kántorságra. Az intézetben működik az igazgatóval együtt 4 rendes tanár, egy megbízott segéd tanár, 2 szaktanár, 1 gyakorló-iskolai tanító, 1 háziipar tanító, 1 óradó, 3 hitoktató és 1 kertész-tanító. Az ifjúság számára bérelt helyiségben együttlakás van berendezve, együttélkezés nélkül; azonban az együttlakásra csak 54 ifju helyezhető, s a többiek künn laknak. Az ifjúság a lakás, fűtés, világítás, felhőnemű mosatás és orvosi gyógykezelésen kívül, általános osztályzatuknak megfelelőleg 5—8 frt havi segeyben részesülnek, még pedig a kitűnők 8 frt, a jelesek 7 frt, a jók 6 frt és az elégségesek 5 frtot kapnak.

A sz. keresztúri unitárius gymnasiumba felvételt összesen 178 tanuló, és pedig: magyar 164, német 2, román 12. Vallás szerint: unitárius 99, ev. ref. 44, róm. kath. 11, gör. kel. 12, ág. evang. 4, zsidó 8. Vizsgát tett 168. Működött 6 rendes tanár, 1 ideiglenes tanár és 2 tanító.

Irodalom.

Bod Károly: „A kegyelet oszlopa.”

„Most utolsó tított az óra. Megkondult a harang, jelt adván. Sasztrámyakon repül az idő! Az idő ebet ejt és gyógyít...”

Ezelőtt néhány héttel hagyta el a sajtót Bod Károly könyve: „A kegyelet oszlopa”. Szinte szokatlan ma, a századvégi nagy formális világban az, hogy a ki könyvet ad ki, félre tegyen minden mellékérdeket s ne olyat adjon, a mi »szem, szájnak ingere«, a mi csipős, pikáns, »könyv« olvasmány, hanem meggyújtva az emlékezés fátylóját, annak világánál oszlopot építsen a kegyeletnek s egyszerű, de nemes áldozatot hozzon a múltért, »azokkal időzvé, a kik máskor voltak«.

Jöjjenek el velem atyámnak fiai s ha akad közöttek olyan, a kinek lelke elszibbad a nyüzsgő zajtól s pihenni vágyik: vonuljunk el egy pillanatra a világtól s járjuk körül ezt az oszlopot.

A szerző előszavában szeretetreméltó egyszerűséggel jelenti ki, hogy e mű célja hirdetni azt, hogy a kegyeletes érzés még nem enyészett el egészen és nemcsak szó az ajkán, hogy van feltámadás és van örökélet szeretteink szívében és a mennyben, mert »a halálnak nincs többé diadalma, a koporsónak nincsen fullánka«. És csakugyan a könyv teljesen megfélelőzik a kegyeletnek adózik. Esmézik a halálról s az örökéletéről. A szív s a lélek világa tárul elénkbe. Képes könyv képek nélkül, ezek is szomorú képek a gyarló földi életből, mindannyi e fölirással: halál. De valamennyi fölött ott lebeg a vigasztalás szent lelke is, mint ártatlan, fehér galamb. »Legyetek porrá, ki' porból lettetek.« Emeljétek föl szeméiteket az égbe, ott van az, a ki megvigasztal.

Az egész mű előlvasása után mélyen bevésődik lelkünkbe egy öreg apostol jóságos, szelid arca. A szerző édes atyja ez, Bod Sándor volt vajdaszentiványi református pap. Ötven esztendeig munkálkodott híven, mint az Istennek felkent szolgája. Imár égbe szállt szép lelke, de szelleme most is ott lebeg a kegyelet oszlopának legtetéjén s onnan áthatja az egész művet szelid fényvel, jósággal, vigasztalással s emberszeretettel. Ki is jelenti a szerző, hogy ezéjla nem magának, hanem szeretett édes atyjának emléket állítani. Mintha most is látnók a kedves oroget, a mint ott tipeg hívei között s bucsuszóra készül, mert »megkondult a harang, jelt adván«. Bucsuszóra, hogy ötven évi becsületes munkájáról beszámoljon Istené előtt. Gyönyörű kitűcsözö beszéde, mely egyszerűségében megindító, költői lendületű s magasan szárnyaló, megtalálható a »Kegyelet oszlopában«. Boldog ember, emondhatta magáról 50 évi papsága végén: »Soha senkivel meg nem békéitem, mert soha sem volt ellenségem.« Csak az tudja felfogni igazán e szavak nagyságát, a ki ismeri református papjaink küzdelmes életét!

Az öreg lelképástor életét, mely nagyon tanulságos, szép szavakkal írta meg fia a jelen könyvben. Az ilyen emberek élete korrajzi szempontból is fontosak. Nem állhatjuk meg, hogy egyet-mást ide na jegyezzünk róla. Az öreg Selyében végezte iskoláit, az elemi osztályokat. A tauterem a mesteri lak hátulós szobája volt, szalmával fűdve, sárral tapasztva és két kis ablakforma nyílással. Belső felszerelése állott hat bakkból, a mire ültek s egy fekete táblából. Volt egy földbe vert csövekre szegzett, félsingnyi széles, faragott bükkfalap. Ezen irtak. A palatáblát még nem ismerték, írásra egy sulyokalakú vaczorka-táblát használtak, melyre — ha sárga csokros rózsával megdörzsölték — jól lehetett írni írónal és tintával. Mikor a tábla betelt, üvegdarabbal levakarták s ismét sárgára festették. Tantárgyak voltak: olvasás, írás, számolás, éneklés, szent história és imádkozás. Bolyai Farkas tanára volt az öreg Bodnak. 1848-ban mint fiatal pap részt vett a köznéyesremetei örvonalon való csatákban. A harcra készülő katonáknak sokszor tartott lelkesítő beszédet.

Egy Vajda-Szentiványon elmondott hazafias beszédeért P. főkommisszarius porbe fogta s elrendelte, hogy 24 óra alatt mutassa be beszédét. Ő bemutatta s várta a kitűntetést, de bizony az elmaradt.

De hova tévedtem, hiszen könyvet szeretnék ismertetni s az öreggel időzöm.

A könyv három részre oszlik: halotti imák, emlékbeszédek és temetési beszédek.

A halotti imák csoportjában mind olyanokat látunk, a melyek, a mellett hogy alkalmiak, az élet minden ágából s a különböző foglalkozású emberek köréből tüntetnek fel példákat. Így megtaláljuk a világtörténelemben oly nagy szerepet játszó vallási reformációra is a kegyelet szavát, a Kálvin háromszékes ünnepén elmondott halotti imát. A lángoló hazaszeretet, az igazi puritán becsületesség s a mély politikai belátás sirbaomlásán kesereg a hazánk bölöse, Deák Ferencz felett 1876. márcz. 25-én elmondott ima. Az egyházi élet lelkes vezetőjének, a nagy hazafi és egyházi főgondnoknak, Teleki Domokos grófnak halálára készült szép imában megrendülve fordul Istenhez a szerző s így kiált fel: »Szavadra ember születik, ki küzd és munkál e földön a míg te akarod s viszat szavadra porba hull az erős, mint a gyöngye! Jó kedvben adsz hazánknak, nemzetünknek s egyházunknak egyegy vezérférfit, ki — mint osillag — fénykedjék előttünk.« Aztán más utra lépünk, a nagyok sorából a közönségek, mindennapi életbe. Rettenetev hallani a szülők zokogását itt. Iskolai életének végén, 20 éves korában vesz magához az Ur egy fiatal tanuló... De haladjunk csak tovább ezen az uton s fellázad kebelünk, hogy az önfeladás egy átkos pillanatában mint oltja ki az alig serdülő ifju önkézevel életének lobogó fátylóját. Ott pedig egy tanár szelleme szállt el s itt hagyta árván tanítványait, hogy nélkülülé bolyongjanak tovább az élet küzdelmes utain, míg nekik is út egykor az utolsó óra. S ha haladunk előre, gyenge rózsabimbó hervadását, serdülő leány elmúlását látjuk s aztán egy néptanító koporsója, fiatal tanárné s kat. biztos halotti koszoruja tűnik elénkbe. Ez egyszerű felsorolásból látható, hogy nem a közönséges, de épen a ritkább s szebb alkalmakra készült imák vannak benne.

Az emlékbeszédek csoportjában Kálvin háromszékes emlékünnepén az akkori körülmény s politikai viszonyok hatása alatt elmondott emlékbeszéd foglalja el az első helyet. Aztán következnek: Deák Ferencz emlékezete, br. Kemény Ferencz egyh. ker. főgondnok emlékezete, gróf Kemény Sámuel főpátronus emlékezete, Hallerkeői gróf Haller Ferencz emlékezete, Emlékbeszéd Gyárfás Domokos felett, ki kollegiumi tisztelbéli főgondnok s a vaskornarend lovagja volt, Bucsuszó Kis Ferencz nyugalmazott tanár hamvainál, Kis Ferencz emlékezete.

A temetési beszédek között találunk földmives, gazda, jó gazdasszony, ifju jegyes leány, tanító, serdülő leány, törvényészi elnök, tanuló fölött elmondott beszédeket.

S itt megjegyezzük, hogy épen az imák s beszédek sokfélesége miatt nemcsak a papok veszik rendkívül jó hasznát e műnek, hanem a dilettánsok is s mind, azok, kik szeretik a mulatás s a jó hazafiak, nagy emberek életét és példáját szívesen olvasás s utánzózzák.

Kedves előszlopa ez a kegyeletnek, de nemcsak a kegyeleté, hanem az egyházi irodalomnak is egy szép terméke. S ha hozzá vesszük még azt, hogy az előre tervezett s a gyűjtő ivvel együtt szétküldött programmból több számottevő, ügyes dolgozatnak ki kellett maradnia helyszüke miatt: csak sajnálatunkat fejezzük ki e fölött, mert az így is igen becses s sok haszonnal járó munka még értékesebb, még szebb lett volna. Azóban ki tudja, hátha a munkás szerző egy második kötettel is meglepi olvasóit?

A 170 oldalból álló könyvet, mely Betegh Pál könyv- s hírlapkiadóvállalatában jelent meg Székely-Udvarhelyben, melegen ajánljuk a lelkészek s az érdeklődő közönség figyelmébe.

Cogitator.

A mi királynéknak. A magyar népnak és ifjúságnak írta: Böngérfi János. Több képpel. Ára bekötve 20 kr. Minden egyes eladott példányból 2 kr. a szobor javára esik. Ifj. Nagel Ottó kiadása. Sokkal ismertebb szerző neve, semhogy derék munkája ajánlásra szorulna. Töröl metszett magyarsággal, könnyen érthető, világos, zamatos népies nyelven, megkapó közvetlenséggel beszél el a nép egyszerű gyermekeinek mindazt Erzsébet királyné életéből, a mi meghat, hevít, lelkesít. Az utolsó fejezetben taputattal emlékezik meg a nagy tragédiáról. Nem foglalkozik a gyilkossal, a kit még arra sem méltat, hogy nevét emlitse. Egyáltalán előnyösen élűt a mostanában gombamódra szaporodó népiratkáktól.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Kérjük mindazon t. előfizetőinket, kiknek előfizetés már lejárt, szíveskedjenek azt minél előbb megújítani, nehogy a lapnak küldése fennakadást szenvedjen.

— A Király Ő Felsége tegnap reggel Budapestre érkezett. A nyugoti pályaudvarból egyenesen a budai várakba hajtatott és délután kíséretével Gödöllőre ment.

III. Béla magyar király temetése. Azon gyászünnepségen, melyet október hó 21-én d. e. 11 órakor Budapest székesfővárosban a Mátyás templomban III. Béla király és Antiokiái Anna királyné emlékére rendeznek — Udvarhelyvármegye törvényhatósági bizottságát Helty Ferencz dr. László Mihály dr. Gyárfás Endre orsz. képviselők és Szentí Bálint törvényhatósági bizottsági tag fogják képviselni.

— Iskolalátogató. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az 1893. évi XXX. t.-oz. alapján a helybeli ev. ref. kollegium látogatásával s az állami felügyelet gyakorlásával a jelen tanévre Kuncz Elek kolozsvári tankerületi főigazgatót bízta meg.

Az istállótrágya eltartásánál kétféleképpen állhatnak veszteségek elő; vagy nagyon értékes könnyen oldható trágyaanyagok, mint a nitrogén, kálium és foszforsav kilugoztatnak és elmosatnak, vagy rothadás következtében állhatnak tetemes veszteségek elő. A kilugozás folytán netán beálló veszteségeknek elejét vehetjük azzal, hogy a trágyatelep faének és oldalát csementből készítjük; az elpárolgás folytán beálló veszteséget konzerváló anyagok igénybevételével elkerülhetjük. Csak ujabban tanulmányozták az ammoniakképző baktériumokat s magatartásukat a különféle használatra ajánlott konzerváló anyagokkal szemben. Azt találták, hogy gipsz és praecipitát jelenlétében az ammoniak baktériumok egész rendszeres működést fejtenek ki. Jelentékenyen hátráltatja az ammoniakképződést a káin; de ez sem megbízható anyag nitrogénvesztések elkerülésére. Igen hatásosnak bizonyultak a különféle savanyu anyagok, úgy mint: szuperfoszfát, szuperfoszfátgipsz, esetleg hig kénsav. A mi a konzerváló anyagok használatát magában az istállóban illeti, tekintve azt, hogy a legtöbb gazdaságban a talaj foszforsavban szegény, célszerű az istállótrágyát mindjárt az istállóban szuperfoszfáttal behinteni. Ha esetleg indokolt az, hogy a szuperfoszfáttal takarékoskodjunk, úgy a trágyát hig kénsavval is megöntözhetjük. Superfoszfátgipszből naponta körülbelül 2 kgrmot használhatunk fel 1000 kgr. élőszultra, szuperfoszfátokból 1—1.5 kgrmot, 5%-os kénsavból 1/4 kgr. is elegendő. Míg a szuperfoszfátgipszet és szuperfoszfátot az istállóban egyenletesen szórhatjuk el az almon, addig célszerű a kénsavat vízben feloldani és az istálló padmáját ezzel az eleggyel megöntözni. Miután azonban teljesen száraz istálló sokkal jobb, mint a nedves, célszerű 6—10 kgr. kénsavból és 94—90 kgr. mérszentes homokból egy keveréket készíteni s ebből naponta 5—8 kgrmot 1000 kgrm. élőszultra az alomra szórni. Kitűnő konzerváló anyag még a tőzeg, melyből naponta 1000 kgr. élőszultra 10 kgrmot szórhatunk el. A tőzeg szaporítja az istállótrágyában a humuszképző anyagot s meggátolja az ammoniak elpárolgását. De az ammoniakképző baktériumokat a tőzeg nem semmisítheti meg, úgy, hogy célszerű a tőzeget kénsavval együttesen alkalmazni.

Nemcsak istállóban, de a telepen is szükséges a trágyát ápolni és gondozni, miután megfelelő ápolás nélkül a beálló minőségi és mennyiségi változások rendkívül nagyok lehetnek. Ha egy okserüen kezelt istállótrágya 3—4 hónap alatt súlyából körülbelül 8 százalékot veszít, miután a bomlás által keletkező gázalaku termékek elszállanak, mely nagyok lehetnek a veszteségek rosszul kezelt istállótrágyánál. Jó trágyatelepeknek úgy kell építve lenni, hogy a trágyalé se az altalajba ne szivároгjon, se pedig az udvaron, vagy pedig a csatornán el ne folyhasson: A trágyának nem szabad uszni a trágyalében, de nem szabad tökéletesen kiszáradni sem. Ha szükséges, a trágyát időnként megnedvesítjük trágyalével, melyhez konzerváló anyagokból kénsavat adunk, mi által a trágyában lévő baktériumok működését is megszüntetjük. Eső és erős napfény csökkentik a trágya jó minőségét, az előbbi kilugozza a tápanyagokat, az utóbbi siettetni a bomlást és penészképződést idéz elő. A telepet az udvarnak oly részében helyezük el, ahol a trágya részben be lesz árnyékolva, vagy pedig gyorsan növekedő fákra ültessünk a telep körül. Az istállóból kirakott trágyát rögtön terítsük el egyenletesen és tapostassuk le, hogy a levegő hozzájárulását megakadályozzuk. Hogy egyenlő minőségű trágyát kaphassunk, célszerű a különféle trágyaféléket egyenletesen és rétegesen a telepen elosztani.

Ha magában az istállóban használtuk a megemelt konzerváló anyagokat, akkor felesleges a telepen külön konzerváló anyagokat használni. Sok függ attól, miként lesz az istállótrágya a szántóföldön kezelve, mert a kifejtett hatás a kezeléstől függ, erről azonban majd más alkalommal.

Gazdasági kiállítás. Marosvásárhelyről jelentik: A marostordamegyei gazdasági egyesület által rendezett gazdasági kiállítást szerdán nyitották meg nagyszámu közönség jelenlétében. A kiállítást Deésy alispán, egyesületi igazgató rövid üdvözlő beszéde után Mikó főispán nyitotta meg. A főispán beszédében köszönetét fejezte ki a gazdáknak, a miért fáradságot nem kímélve, a legszebb termeléseket állították elő és mutaták be a kiállításon. A főispán beszédét lelkesen megéljenzették a jelen volt gazdák, a kik között ott volt a földmívelésügyi miniszter kiküldöttje is, Malcomes báró, továbbá az Országos Gazdasági Egyesület részéről Szilasy Zoltán, végül ott volt még Majláth püspök is. A kiállítás rendezésének érdeme különösen Deésy alispánt illeti. A legérdekesebb része a kiállításnak a gyümölcs-vevények csoportja, a mely közfelfűtést keltett a látogatók körében.

Megindult a heremagvásárlás. Részint a külföldi, részint a belföldi kereskedők bejárják most a vidékeket és többen felhasználják egyes termelők tájékozatlanságát, mi által ezen gazdák alacsonyabb árt kapnak magvaikért, mint a jelenlegi piaci helyzetnél jogosan igényt tarthatnak. Részünkről kötelességünknek tartjuk figyelmeztetni az egész gazdaközönséget, hogy ne pocsékolja el olcsó áron löheremagtermését, hanem forduljon bizalommal Mauthner Ödön hírneves budapesti nagygyereskedőhöz, küldjön oda mintát terméséből a mennyiség megnevezésével. Teljesen nyugodt lehet mindenki, hogy okvetlen megkapja a legmagasabb árt, mert általánosan ismert tény, hogy Mauthnernek óriási forgalma révén a legnagyobb szükséglete van heremagvakból és meg vagyunk győződve, hogy a legszolidabb lebonyolítást is e cégnél találhatják meg a termelők.

HIVATALOS RÉSZ.

Udvarhelyvármegye főispánja. Szám 800—1898. Pályázati hirdetmény. A kormányzatomra bizott Udvarhelyvármegyében rendszeresített utadó alszámvevői állásra ezennel pályázatot hirdetek s felhívom mindazokat, kik ezen állást elnyerni ohajtják, hogy az 1883. évi I.

t.-cz. 17. §-ában körülírt minősítésüket igazoló okmányaikkal felszerelt kérvényüket folyó évi december hó 10-ig nyuítsák be hozzám. Ezen állás javadalmazása áll 640 frt évi fizetés és 100 frt lakbérből. Székely-Udvarhely, 1898. október hó 2-án. Gróf Haller János főispán,

Udvarhelyvármegye alispánjától. Sz. 23537—898 alisp. Székely-Udvarhely város polgármesterének és valamennyi község elöljáróságának. Közhirritéssel végett értesitem, hogy Zombor, Homoród-Almás, Lövete, Homoród-Keményfalva és Homoród Abásfalva községekben a ragadós száj- és körömfájás, valamint a kiskükküllővármegyei Szász-Ernye községben a sertésvész megszűnt s e községek a zárlat alól fel vannak oldva. Székely-Udvarhely, 1898. október hó 10-én. Jakab Gyula, alispán.

HIRDETÉSEK.

Egy három szobából és hozzá tartozókból álló lakás, külön telek, a Czigány-utczában f. é. november 1-től igen előnyös feltételek mellett kiadó. Értekezhetni Olasz Gyula tanárral.

Faeladás.

Kecsetben, közvetlen a megyei ut mellett eladó 33 öl kemény tűzifa, bármikor értekezhetni alólróttal. Ugyanott 6 hold területen szálanként árvezetés útján nov. 3-án eladatnak a tölgyfák.

Széles István, számadó gondnok.

BOR
valódi szőlőléből, különböző minőségekben
és akis
FERNENGEL GYULA
jöhírű pinczejében Székely Udvarhelyt (Kosuth-utca) kapható a következő árakban:
Literenként 30 krtól 1 frt 20 krig. 5 liter-n felül 26 krtól 1 frt 10 krig. Nagyban adó nélkül 56 lit. hordókban hektónként 20 frtől 38 frtig.
Részletes árjegyzék s minták ingyen és bérmentve.

Valódi braunschweigi magból termelt káposzta kapható olesó árban Szöllösi Samu bérgazdaságában Szombatfalván.

Az **erdélyi hegyi borok**
TEU ISCH B. JÓZSEF
pinczejéből
(Segesvárt, Erdélyben)
Árjegyzék kivonata:
Nagy-Küküllőmenti 1896-beli 1 liter 36 kr.
Marosmenti 1 liter 40 kr.
Kis-Küküllőmenti 1 liter 42 kr.
Bolkácsi 1 liter 60 kr.
Dánosi 1 liter 65 kr.
üveg nélkül. Az üvegekért 7 kr fizetendő és ugyanez árban tisztán kimosva visszavétnek.
Főraktár: **GÁLJANOS** fűszer- és csmegeüzletében Székely-Udvarhelyt (Kosuth-utca).

Amerikai zsebórák.

Jótállással, hogy a nickel színét nem változtatja, szerkezete pontosabb és jobb, mint a legdrágábbaké. Ára darabonként 3 frt. Jótállás mellett, míg a készlet tart. Hozzá ezüstös óraláncz 60 kr

Önberetváló készülék.

Fox, valódi solingeni gyártmány, sok kiállításon kitüntetve, gyakorlás nem kell. Megvagas kizárva. Tiszta és kényelmes munka. Bőrbe-tésgéttől megment. Tartós és pénzt megtakarító. Darabja 3 frt. A penge csillagos acélból és a többi részei alpacéból vannak. Egy külön penge hozzá 1 forint.

Megrendelhető:

Pollák Sándor főbizományosnál
BUDAPEST, V. ker., Kálmán-utca 17.
Gyűjtőknek 5 darab után egy ingyen küldetik.

Százezerrel a családotoknak iszszák előszeretettel naponta a

Kathreiner-féle Kneipp-malátakávé.

Mentes a kávének egészségre ártalmas alkafrészeitől. Egyedül a Kathreiner-féle malátakávé az, mely annak illatát és kedvét ízét magában foglalja. A Kathreiner-féle malátakávé ötvágygerjesztő, könnyen emészthető, évek során át felnöötték és gyermekekre nézve egyaránt hasznosnak bizonyult. Legkitűnőbb pótléka a kávének, valamint ajánlásra legméltóbb gyűléke is annak. Tekintettel az egészségre és takarékoságra, a valódi Kathreiner-nak többé egy háztartásból sem szabad hiányoznia.

Öväs az értéketlen utánzatoktól.